

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ

Νικολίτσα Κοκκοτάκη

Αρχαιολόγος, Διευθύντρια της 10^{ης} Εφορείας
Αρχαιοτήτων Κομοτηνής

Πύρνας των αρχαιοτήτων του Αρχαιολογικού Μουσείου Κομοτηνής είναι η συλλογή γλυπτών και επιγραφών που είχε δημιουργηθεί προπολεμικά στο Γυμνάσιο Αρρένων Κομοτηνής. Η επιλογή των εκθεμάτων έγινε με στόχο να παρουσιαστούν τα πιο αξιόλογα έργα κάθε κατηγορίας και συγχρόνως να εκπροσωπούνται οι σημαντικότεροι χώροι των διαφόρων εποχών. Η παρουσίασή τους δεν ακολούθησε αυστηρά μια συγκεκριμένη αρχή. Έγινε προσπάθεια, όσο το επέτρεψαν τα ίδια τα εκθέματα και οι αίθουσες του Μουσείου, να συνδυαστούν η διάταξη κατά χώρους (τοπογραφική) με τη διάταξη κατά εποχές (χρονολογική). Ένας χάρτης και μία σειρά κειμένων, φωτογραφιών και σχεδίων συμπληρώνουν την έκθεση και ενισχύουν τον παιδευτικό ρόλο του Μουσείου.

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο Κομοτηνής ο επισκέπτης θα

βρει ιστορικές, τοπογραφικές και ανασκαφικές πληροφορίες για τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους της Θράκης. Θα γνωρίσει αντικείμενα καθημερινής χρήσης του προϊστορικού ανθρώπου (εργαλεία, αγγεία κ.ά.) και θα διαπιστώσει πόσο αναπτυγμένες ήταν οι τεχνικές του γνώσεις στην επεξεργασία της πέτρας και του πηλού. Θα θαυμάσει ορισμένα γλυπτά (κυρίως ανάγλυφα), εξαιρετα δημιουργήματα της ιωνικής τέχνης που γεννήθηκε στο ανατολικό Αιγαίο και διαδόθηκε με τους αποίκους στα παράλια της Θράκης. Δείγματα της ίδιας τέχνης είναι τα αγγεία, ειδώλια, κοσμήματα, νομίσματα κ.ά., που όχι μόνο εξυπηρετούσαν τους ανθρώπους στην καθημερινή τους ζωή, αλλά τους συνόδευαν και στο θάνατο. Μέσα από τις σαρκοφάγους, τις επιτύμβιες στήλες και τα κτερίσματα των τάφων ο επισκέπτης θα γνωρίσει τα ταφικά έθιμα και τις δοξασίες των ανθρώπων

1. Πρόσβαση του Αρχαιολογικού Μουσείου Κομοτηνής.

2. Ανάγλυφο λιρωδού. Κίρκη, 5ος αι. π.Χ.

κάθε εποχής για το θάνατο. Σε επιγραφές και αντικείμενα θα βρει στοιχεία για την πολιτική, κοινωνική, θρησκευτική και οικονομική ζωή των κατοίκων της αρχαίας Θράκης. Θα παρακολουθήσει τη ζωή και τις δραστηριότητες του νεολιθικού ανθρώπου, τον ανάπτυξη του πολιτισμού στις ελληνικές αποικίες, την προσάρτηση της Θράκης στο μακεδονικό κράτος, την παρουσία της ρωμαϊκής αυτοκρατορικής εξουσίας μετά την κατάλυση του ισχυρού θρακικού βασιλείου των Οδρυσών και τέλος τη συνέχεια της ζωής και του πολιτισμού στα παλαιохριστιανικά, βυζαντινά και μεταβυζαντινά χρόνια.

Στην παρουσίαση αυτή, θα ξεκινήσουμε τη σύντομη περιήγησή μας από τον κήπο όπου ανάμεσα στα πεύκα και τις τριανταφυλλίες έχουν τοποθετηθεί κίονες, κιονόκρανα, σαρκοφάγοι, ενεπιγράφοι βωμικοί και βάθρα, κομμάτι βραχογραφίας και ένας απολιθωμένος κορμός δέντρου. Ανεβαίνοντας τα σκαλιά, στην είσοδο του Μουσείου, βλέπουμε στα δεξιά επιτύμβιο ανάγλυφο από τη Μαρώνεια με καθιστή γυναίκα μορφή σε θρόνο και μπροστά της νεκρή δούλη, ενώ στα αριστερά ακέφαλο άγαλμα ιμαιοφόρου άνδρα.

Από τα εκθέματα των πέντε διαδοχικών χώρων του Μουσείου θα σταθούμε εδώ σε κάποια που θα μας βοηθήσουν να προσεγγίσουμε σημαντικά κεφάλαια της ιστορίας της αρχαίας Θράκης.

Δίκαια. Αμφίγλυφο στήλη (500 π.Χ.). Έχει συγκολληθεί από δύο κομμάτια. Το επάνω κομμάτι είναι εκμαγείο, του οποίου το πρωτότυπο βρίσκεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Στην κύρια όψη εικονίζεται ο νεκρός, ενώ στην πίσω ο δούλος και ο κυνηγητικός του σκύλος. Η στήλη, παρμένη από την καθημερινή ζωή, δεν περιέχει καμία νύξη στο θάνατο. Θυμίζει τη συνήθεια να πηγαίνουν οι ελεύθεροι πολίτες σε συγκεκριμένες στις στοές ή στο ύπαιθρο συνοδευόμενοι από το δούλο τους που μετέφερε ένα ελαφρύ σκαμνί.

Κίρκη. Επιτύμβιο, πιθανότατα, ανάγλυφο που εικονίζει νέο να παίζει τη λύρα του (εικ. 2). Το θέμα, αγαπητό στον 5ο αιώνα

π.Χ., παριστάνει το νεκρό στα Ηλύσια πεδία να ασχολείται ξένοιαστος με τη μουσική, μια ιδέα που ανακούφιζε τους ζωντανούς. Το έργο φέρνει στο νου και τον Ορφέα, που εδώ στα θρακώτικα βουνά, τα Ζαγραία όρη, στην περιοχή της σημερινής Μάρκρης, έπαιζε τη λύρα του και γάγγεε τα άγρια θηρία.

Μαρώνεια. Πήλινο προσωπίο Διονύσου (4ος αι. π.Χ.), που εικονίζεται γενειοφόρος με στεφάνι στο κεφάλι από φύλλα και καρπούς (εικ. 3). Πρόκειται για ανάθημα που βρέθηκε στο ιερό του θεού. Η λατρεία του στη Μαρώνεια ήταν από τις πιο παλιές και συνδεόταν στενά με την καλλιέργεια του αμπελιού και την παραγωγή του περιφημου στην αρχαιότητα μαύρου κρασιού της περιοχής, του κίπνεϊου οίνου. Στο κείμενο της συμμαχίας Ρωμαίων και Μαρωνιτών υπάρχει η πρώτη μνεία για το ναό του Διονύσου: *αι άνατεθνηται... εν δε Μαρωνεία εν τω Διονυσίω.*

Στρώμη. Ερυθρόμορφη πελίκη (440 π.Χ.) του Ζωγράφου της Κενταυρομαχίας του Λούβρου. Στη μία όψη θέμα απολλώνιο, με παράσταση της δηλιακής τριάδας (Απόλλων-Λητώ-Άρτεμις) σε σκηνή σπονδής. Στην άλλη όψη θέμα διονυσιακό, με σάτυρο και μαϊνάδα.

Μεσημβρία-Ζώνη. Αναθηματικά ασημένια πλακίδια από το ιερό της Δήμητρας (4ος αι. π.Χ.). Η λατρεία της μεγάλης θεάς Κυβέλης-Δήμητρας από τη Σαμοθράκη πέρασε μαζί με τους αποίκους στις αποικίες της Περαιάς. Άνδρες και γυναίκες υγιείς και άρρωστοι αφιέρωναν τα ασημένια «τάματα», για να προκαλέσουν τη βοήθειά της ή να την ευχαριστήσουν για κάποια ευεργετική επέμβασή της.

Άβδηρα. Χρυσά κοσμήματα από κιβωτίοσχημο τάφο (4ος αι. π.Χ.): α) Περιμήριο χρυσό από πλεκτή αλυσίδα, στα άκρα της οποίας υπάρχουν ολόγλυφα κεφάλια γυναικών και *ήρακλειον ἄμμα* (εικ. 4). β) Ενώτια χρυσά με ερωτιδείς που κρέμονται

3. Πήλινο προσωπίο Διονύσου. Μαρώνεια, 4ος αι. π.Χ.

από διακάρια, διακοσμημένα με ρόδακες από λεπτό σύρμα. Τα κοσμήματα αυτά μαζί με άλλα κτερίσματα του τάφου, ένα χρυσό στεφανιάκι ελιάς, περιδέραιο με χρυσές χάντρες, δύο χρυσά δαχτυλίδια με παράσταση Αφροδίτης και Ερωτα, γυάλινο αλάβαστρο, πήλινο κάνθαρος και πήλινα ειδώλια χορευτριών, μαρτυρούν ότι ο τάφος ανήκε σε κάποια πλούσια

4. Χρυσό περιμήριο. Αρδύρα, 4ος αι. π.Χ.

γυναίκα των Αρδύρων και αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα τάφου των μελών της αριστοκρατικής τάξης.

Μαρώνεια. Αναθηματικό ανάγλυφο θράκα ιππέα (εικ. 5). Η λατρεία του θεού ήταν πολύ διαδεδομένη στα ρωμαϊκά χρόνια στη Θράκη, στη Μικρά Ασία και στην Ευρώπη. Το όνομά του παρέμεινε άγνωστο. Αναφέρεται ως κύριος ή κύριος ήρωας ή ήρωας. Είναι θεός σωτήριος, θεραπευτής ανθρώπων και ζώων αλλά συγχρόνως καταχθόνιος και ψυχοπομπός. Αυτή τη διπλή του φύση συμβολίζει το δέντρο με το φίδι. Η σκηνή του κυνηγιού μαρτυρεί ότι πρόκειται για τον μυθικό βασιλιά των Θρακών Ρήσο, που, μετά το θάνατό του στην Τροία, λατρεύτηκε ως θεός. Ο Φιλόστρατος αναφέρει ότι κατοικούσε στη Ροδόπη, έτρεφε άλογα και ήταν κυνηγός και ότι οι αγριόχοιροι, τα ελάφια και άλλα θηρία πήγαιναν μόνα τους στο βωμό του για να θυσιαστούν.

6. Χρυσή πρωτομή Σηπτιμίου Σεβήρου. Πλωτινόπολη.

5. Ανάγλυφο θράκα ιππέα. Μαρώνεια.

Πολύσθατος. Βωμίσκος από πυρόλιθο σε σχήμα φαλλού και την επιγραφή ΠΑΝΤΩΝ ΘΕΩΝ Ο ΒΩΜΟΣ.

Πλωτινόπολη. Χρυσή πρωτομή του Σεπτιμίου Σεβήρου (193-211 μ.Χ.), 24 καρατίων, 950 γρ. (εικ. 6). Ο αυτοκράτορας εικονίζεται γενειοφόρος και φορεί θώρακα με γοργόνη στο στήθος. Ίχνη χαλκού στο πίσω μέρος μαρτυρούν ότι ήταν στερεωμένη σε κοντάρι, όπως οι προτομές και άλλων αυτοκρατόρων, που τις κρατούσαν οι ιμαγινίφει του ρωμαϊκού στρατού. Τα προτρέτα ήταν μέσο αυτοπροβολής των πολιτικών και των αξιωματούχων. Ιδιαίτερα για τους ρωμαίους αυτοκράτορες ήταν μέσο έκφρασης της πολιτικής τους ιδεολογίας, της πανισχυρής αυτοκρατορικής τους εξουσίας και μαζί εικόνα λατρείας του αυτοκράτορα-θεού στις μακρινές επαρχίες του κράτους.

Πάτερμα. Εικονίδιο Αγίου Νικολάου (12ος αι. μ.Χ.) με εγχάρακτη επιγραφή: κύριε βοήθει τον άρχοντά σου.

Γροσινή. Μολύβδινο φιαλίδιο με παράσταση Αγ. Δημητρίου και Παναγίας. Παρόμοια φιαλίδια περιείχαν μέρο από το κιβώριο του Αγ. Δημητρίου στη Θεσσαλονίκη, φέρονταν σαν φυλαχτά στο στήθος από προσκυνητές και στρατιώτες και ονομάζονταν «κουτρούβια».

Η έκθεση «Αρχαία Θράκη και ελληνικός πολιτισμός», που οργανώθηκε στο χώρο Δ κατά τη διάρκεια του 2ου Διεθνούς Συμποσίου Θρακών Σπουδών «Αρχαία Θράκη» (Κομοτηνή 1992) παρέμεινε πλέον ως μόνιμη. Οι εντοιχισμένες προθήκες κατασκευάστηκαν περιμετρικά και απέκρυψαν τα αντικείμενα (ανάγλυφα και επιγραφές) της αρχικής έκθεσης. Έχουν εκτεθεί πηλίνα και χάλκινα αγάλια, ειδώλια, κοσμήματα και άλλα μικροαντικείμενα των ανασκαφών της περιόδου 1980-1991 από τους σημαντικότερους χώρους της Θράκης: Στρίμη, Καλύβα, Μάκρη, Μεσημβρία-Ζώνη, Σαμοθράκη και Λίνος, Μαρώνεια, ταφικοί τύμβοι Τραϊνουπόλης και Δίκαιας, κορμός κούρου από τη Μεσημβρία-Ζώνη, πηλίνο αγαλμάτιο Αφροδίτης από τη Μαρώνεια και ανάγλυφο Πριάπου από την Καλύβα.

Σημείωση

* Το Αρχαιολογικό Μουσείο Κομοτηνής βρίσκεται στη γωνία των οδών Συμεωνίδη και Βύρωνος. Είναι ανοιχτό κάθε μέρα 8.30-15.00 και η είσοδος είναι ελεύθερη.